

Oktober 2004

Redaksjonen

Ansvarlig redaktør
Alexander Lystad

Webansvarlig
Alexander Lystad

Vakthavende
Alexander Lystad

Webadresse
www.fjærpenne.no

Materialet i dette tidsskriftet er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale direkte med Fjærpenne AS er enhver kopiering, lagring, eksemplar-fremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Innholdsfortegnelse

Visste du at...	2
Livet til Oskar Braaten og nyrealismen	2-4
Tolkning av "Ungen"	4-6
Bokanmeldelse av "Den store barnedåpen"	7-8
Oskar Braatens noveller	8-9
Bibliografi	9
Kildehenvisninger	10

Fjærpenne

Livet til Oskar Braaten og nyrealismen, s. 2-4

Oskar Braaten var den første forfatteren i Norge som skildret arbeidermiljøet på østkanten av Oslo innenfra. Braaten skrev blant annet romaner, noveller og ikke minst skuespill som er høyst aktuelle og engasjerende også i dag. Hvordan var mannen Oskar Braaten, hvordan levde han og hvorfor skrev han som han gjorde? Les mer på sidene 2-4.

Tolkning av "Ungen", s. 4-6

Dramaet "Ungen" er blitt kalt en av de beste norske folkekomedier noensinne. Det ble utgitt i 1911, og satt opp for første gang på Nationaltheateret i 1913. Hva handler det om, hva kan man lære av det, og hva ville Oskar Braaten formidle? Les mer på sidene 4-6.

Hvilke nyrealistiske trekk finner vi i Oskar Braatens verk?

Visste du at...

- ...Oskar Braaten røkte mye og klarte aldri å slutte, men gjerne ga bort tobakk i fleng?
- ...Oskar Braatens beste skildringer er av barnas liv i Kristianias arbeiderstrøk i 1890-årene?
- ...det fortsatt krangles om faren til Oskar Braaten het Haakensen eller Hansen?
- ...Oskar Braaten har vært både litterær konsulent, styremedlem, og teatersjef på Det Norske Teatret, i tillegg til å ha oversatt og hatt regi på mange teaterstykker?
- ...på Sagene finnes det en barnehage som heter "Oskar Braaten barnehage" og et vertshus som heter "Vertshuset Oskar Braaten"?

Det var i bokhandelen Oskar møtte Nanna Thorvaldsen. Hun spilte fiolin og skulle kjøpe noter i bokhandelen. Oskar så henne, og falt pladask for henne. De var også interessert i de samme tingene: Litteratur, teater, natur og miljø. De utviklet et sterkt kameratskap som gikk over i sterk kjærlighet.

I 1903 debuterte Braaten med novellen "Dømd!" i tidsskriftet "Symra". Kritikerne mente den

Livet til Oskar Braaten og nyrealismen

Oskar Braaten ble født den 25. november 1881, på Sagene i Oslo, eller Kristiania som det het den gangen. Moren var aleneforsørger for de to barna, Oskar og Hanna. Faren hadde, som så mange andre, dratt til Amerika. Lengselen etter en tilstedeværende far kan vi finne igjen i Braatens litteratur, for eksempel i novellen "En hjemkomst". Den lille familien var ikke direkte fattig. Det var små kår, men moren var veldig om seg, og fikk som regel endene til å møtes.

Oskar Braaten gikk på Sagene skole, og med sin gode hukommelse passet han i datidens puggeskole. Han var også mer sensitiv overfor sine omgivelser enn de fleste andre, både i barndommen og som voksen. Han hadde en særegen evne til å ta innover seg oppfatninger og inntrykk, særlig når det gjaldt Oslos bymiljø og språk. Det er blant annet skildringen av et ekte miljø som Oskar Braaten er kjent for. Dette er typisk nyrealistisk; miljøet skulle skildres akkurat som det var, for å bedre kunne vise en utvikling mellom person og miljø, og for å bedrive samfunnskritikk.

Braaten selv, befant seg i et skiftende miljø. Oslo var en begynnende storby, og på Sagene merket de industrialiseringen godt. Det ble bygd mange fabrikker, og snart var de aller fleste fabrikkarbeidere. Oskar Braaten skildrer fabrikkarbeiderne og deres miljø, og det er fordi han kjenner til det så godt, at det virker så inderlig ekte.

I 1896 ble han utskrevet fra skolen, 15 år gammel. Det var på tide å få seg jobb, og etterhvert fant han "drømmejobben". Han ble ansatt av bokhandler og antikvar Bertrand Jensen i 1899. Her fikk han tilfredsstilt all sin leselyst, og fikk sett kjente kulturpersoner komme innom. Interessen for litteratur utviklet seg til engasjement og eksperimentering. Senere fikk han fortsette som fullmektig da Bertrand Jensen dro til New Zealand.

hadde rene, enkle trekk, men manglet grundig bakgrunn, miljø og atmosfære.

Oskar Braaten og Nanna Thorvaldsen giftet seg i 1910. Nanna tjente godt som fiolinist, slik at Oskar kunne slutte i bokhandelen og være forfatter på heltid. At kvinnen forsørget mannen, brøt med datidens kjønnsrollemønster, så det var med litt motvilje at Oskar aksepterte dette. Dette påvirket ham

til å tenke over kjønnsroller i samfunnet, og normer, noe som er typisk nyrealistisk. Oskar og Nanna fikk sønnen Bjørn i 1912, og datteren Berit i 1918.

I samme år som Oskar Braaten bestemte seg for å bli forfatter på heltid gav han ut novellesamlingen "Kring frabrikken". Han skrev ikke som en tilskuer, men som et medmenneske. Han skildret her, som i så mange verker, arbeidermiljøet på Oslos

Oskar Alexander Braaten

*"Eg vil vise
at verda er
noko anna
enn Karl
Johan"*

Her i Holsgate 2 bodde Oskar Braaten i hjørneleiligheten i 3.

østkant. Braaten ville *"vise at verda er noko anna enn Karl Johan"*. "Kring fabrikken" handler om menneskets trang til å rive seg løs fra inneklemt forhold, og menneskesinnets sammenheng med miljøet det har vokst i. Braaten formidler et nytt bilde av Oslo man ikke hadde sett før i litteraturen.

I 1911 gav han ut "Ungen". Her hevner han seg på kritikerne ved å levere et ypperlig sosialt drama hvor han viser presis kunnskap om miljø, og personer. Han skildrer et utsnitt av arbeidermiljøet med varme, humor, og medmennesklighet. Skuespillet er en hyllest til morsfølelsen. "Ungen" ble satt opp på Nationaltheateret i 1913 og er et av de mest populære sosiale skuespillene noensinne.

Etter "Ungen" ble Oskar Braaten i større grad lagt merke til, og han fikk reisestipender til Danmark, Tyskland og Italia. Sammen med en økt inntekt, førte dette til at familien reiste mye. Familien hadde planer om å bli lenge i Roma, men dro hjem like før krigen i 1914. Leiligheten hadde de oppsagt så de flyttet til Kolbotn.

De første verkene til Oskar Braaten er på landsmål, men med novellesamlingen "Mens hjulene staar og andre fortællinger", som kom ut i 1916, gikk Braaten over til et sterkt Oslo-preget riksmål. Dette passet den muntlige stilen hans mye bedre.

I 1919 kom romanen "Ulvehiet" ut, og året etter kom fortsettelsen,

romanen "Matilde". Disse ble i 1933 gitt ut sammenhengende under tittelen "Ulvehiet". I "Ulvehiet" skildrer Braaten Jonny som flytter med sin mor fra et lite trehus og til en grå bygård. Matilde bor i naborommet, men har i kontrast til Jonny verdenserfaring og vet alt som er nødvendig å vite for å bo et sted som i "Ulvehiet". Vi følger Jonny og Matilde fra de er barn til de blir voksne.

Familien bodde på Kolbotn i sju gode år, men Oskar syntes det var for lang vei til byen som han elsket, og bestemte seg for å flytte. Dessuten hadde sønnen Bjørn hyppige astmaanfall, og datteren Berit tålte dårlig fuktigheten fra et vann i nærheten. De flyttet til Ullevål Hageby i 1921, hvor de også fikk en stor hage hvor Oskar og Nanna kunne utøve sine interesser for blomster og planter.

I 1925 kom komedien "Den store barnedåpen" ut. Dramaet handler om Alvilde som har et barn utenfor ekteskap. Hun vil døpe barnet, men blir kjeftet huden full av en nylig ansatt kapellan i menigheten. Folk skriver seg ut i protest mot en ufolkelig kirke, men skriver seg inn igjen da kirken lover å bli folkelig igjen. Skuespillet ender med at Alvilde gifter seg og får døpt sitt barn samtidig.

Hovedbeskjeden i komedien er til presteskaper; De må komme seg ned fra sine høye hester, og gjøre kirken folkelig igjen.

Oskar Braaten var god venn med mange kjente forfattere og litterære

viktigheter som for eksempel Sven Moren, Olav Duun, Sigrid Undset og Johan Falkberget. Etter en tur i Trysilskogen med Sven Moren, kunne Braaten fortelle familien at han hadde gjort avtale om kjøp av hyttetomt. Moren-familien og Braaten-familien ble hyttenaboer. Selv skrev han: *"Eg gløymer ikkje fyrste gongen eg kom dit. Det var eit heilt nytt landskap for meg, og det åtte en stemning som tok meg sterkt. Her skulle eg kunne bu!"* Braaten tilbrakte mye tid på hytta i Trysil, men det tok ikke

*"Eg gløymer
ikkje fyrste
gongen eg
kom dit"*

lang tid før han savnet byen igjen.

Falkberget og Braaten møttes ofte, utvekslet brev og snakket ofte om tanker om fremtiden og bekymringer i tillegg til fag. Falkberget kunne ikke komme til Braatens 50-års dag, men han skrev i et brev: *"Du kan som dikter feire dagen med berettiget stolthet. Ditt liv har vært et eventyr – fra en liten viser gutt til en av landets største diktere. – Og når byen feirer deg i morgen – med fest på kvelden, da skal du gå til dem som konge, du har rett til det! Det er ikke bare dikteren*

Oskar Braaten utenfor sitt fødested, Sandakerveien 12

*"Det er ikke
bare dikteren
som skal feires
i morgen, men
også mannen"*

som skal feires i morgen, men også mannen – han som var seg selv, uten fusk, uten svik!"

Den litterære hovedstrømningen i nyrealismen var sterkt påvirket av Freuds psykoanalyseteori. Braaten legger vekt på en mer psykologisk skildring i romanene "Prinsesse Terese" (1931) og "Masken" (1933) enn i tidligere verk. I "Prinsesse Terese" viser Braaten en overlegen sjelekunnskap og innlevelsessevne, men "Masken" som er en

studie av hykleri, mangler forbindelsen mellom miljø og sjeleskildring. Venninnen Sigrid Undset skrev om "Prinsesse Terese": *"Jeg synes den er så utmerket god nemlig, uhyggelig, og likevel har den enslags rar, makaber ynde."*

Det er industrialiseringen rundt århundreskiftet (1900) som er forutsetningen for nyrealismen og Oskar Braatens diktning. Det viktigste for Braaten var ikke 80-tallets naturalisme, men heimstavnsdiktningen.

Han var meget nært knyttet til byen, og menneskene som bodde i den. De fleste verkene hans handler om bo- og leveforhold langs Akerselva, og arbeidsmiljøet med alt det medførte av arbeidsledighet, alkoholmisbruk, innflyttere, og samhold. Braaten var interessert i det allmenmenneskelige, og skrev oppmuntrende og veiledende i stedet for å preke og forkynne.

Oskar Braaten døde i en trafikkulykke i Trysil, 17. juli 1939.

Oskar Braaten på perrongen på Kolbotn stasjon.

"Om jeg gad! Jeg skulde vise dere, at de graa steingater og de digre kaserne eier en skjønnhet, som griper mig og mine sterkere enn deres evindelige grønnsaker" –Leo Dyring, "Kammerset" (1917)

Tolkning av "Ungen"

Det sosiale dramaet "Ungen" ble utgitt i 1911 av er skrevet av Oskar Braaten. Det ble satt opp på Nationaltheateret i 1913.

Handlingsreferat

Skuespillet begynner en tidlig morgen utenfor veveriet. To gamle arbeidskarere snakker om Julius, som angivelig skal ha fått sparken på grunn av fyll. Moren til Julius kommer og spør etter ham, og Julius kommer like etter. Han pleier å få sove innenfor døra på veveriet.

Moren er bekymret for Julius, men Julius er avvisende og vil ikke at moren skal bry seg. Petrina, Julius' gamlekjæreste, kommer også. Hun kaster seg i

armene på Julius, men han vil ikke ha noe med henne å gjøre. Han mener at det er hennes feil at han drakk opp lønnen sin, og at han fikk sparken. I dialogen mellom Petrina og Julius får vi vite at tjuveri er den egentlige grunnen til at han fikk sparken fra fabrikken. En gruppe jenter som skal på jobb kommer gående. De stopper når dem ser Petrina. Milja er også Julius' gamlekjæreste. Petrina er ekkel mot Milja og det ender med at de to jentene erklærer krig. Hønse-Lovisa, en liten dame i 60-årene, kommer og advarer Milja mot Petrina. Julius og Milja spaserer avgårde, og Petrina vil følge etter, men hun blir stoppet av Hønse-Lovisa.

Den andre akten foregår en kveld, nesten et år senere, i "Hønsereiret". Hønse-Lovisa tar seg av unge aleneforsørgende jenters småbarn mens de jobber på fabrikkene. Doktoren kommer på besøk og ser på ungene. Hønse-Lovisa skjønner at han vil ha en av dem til en frue på vestkanten. Jentene kommer hjem fra fabrikken, og doktoren spør Milja om hun fortsatt vil gi fra seg barnet sitt. Det vil hun. Hønse-Lovisa forteller Milja at hun er for glad i barnet til å gi det fra seg. Hun ler, og sier at hun ikke tror på Milja. Latteren går over i gråt. Hønse-Lovisa sier at håp etter håp blir knust, og at hun vil selge Hønsereiret.

Akt 3 utspiller seg i ølsjappa Afrika en

"Jeg synes den er så utmerket god nemlig, uhyggelig, og likevel har den enslags rar, makaber ynde."

søndagskveld. Julius overhører kameratgjengen rundt bordet fortelle rykter om at Milja har solgt ungen sin. Han farer opp og konfronterer Milja som sitter sammen med Petrina ved et annet bord. Jentene slenger navn etter Milja, men guttene forsvarer henne. Høns-Lovisa forsetter med den harde, sarkastiske tonen. Hun sier at hun ikke burde bry seg om ungen, men heller gå og danse. Milja drikker brennevin, og plutselig farer hun hysterisk opp. Hun har hørt barneskrik

og skal hente ungen sin. Hun kaster seg etter Julius, men Julius vil ikke ha noe med henne å gjøre.

I den siste delen av skuespillet er vi tilbake i Hønsereiret en morgen. Milja kommer innom, og Høns-Lovisa snakker hardt og sarkastisk til henne. Lovisa minner henne på alle de gode tingene, og får Milja til å forstå hva hun har gjort. Milja opplever en sviende skyldfølelse og anger; hun klarer ikke svare. Milja tar opp en unge, men Høns-Lovisa sier

det er Laura sin.

Milja mener det er hennes unge, tar Krestnas sjal rundt ungen, og løper av gårde. Høns-Lovisa takker Gud: "*Gud skje lov og evig ære!*"

Komposisjon

Skuespillet har fire akter. I den første akten blir de hovedkarakterne introdusert og vi ser forhold mellom dem. I den andre akten øyner vi konflikten, og den eskalerer i tredje akt til den når et klimaks. I den siste og fjerde akten får vi løsningen på konflikten

"Gud skje lov og evig ære!"

(resolusjon).

Handlingen skjer i kronologisk rekkefølge, men ved hjelp av dialogene får vi vite om mange ting som har skjedd før. For eksempel Julius' avskjed fra fabrikken. Å informere leseren om tidligere hendelser på denne måten kalles retrospektiv teknikk.

Miljøkarakteristikk og språk

I teksten er det bare tre steder det dreier seg om. Det er Hønsereiret, fabrikkene (nærmere bestemt veveriet og spinneriet) og ølsjappa Afrika. Hverdagen preges av hardt arbeid og søndagen brukes til dans og fyll.

Når det gjelder det materielle, får vi vite at det er lite med klær til småbarna og vi hører ingenting om dyre eller teknologiske gjenstander.

Det dreier seg om de nødvendige tingene som mat, klær og husly.

Vi finner tidstypiske detaljer både i skildringene og dialogene. Man er nødt til "*å tenne på*" varmen, og man kan høre fabrikkpiper når arbeidsdagen er over. Dessuten bruker karakterene et muntlig arbeiderspråk med mye slang i dialogene. For eksempel "*åssen*", "*vårs sjøl*", "*i morra*" "*ljuger*", "*sukkerdråpa*" og "*gær'n*". Mange flyttet inn fra landet til byene da industrialiseringen stod på. Oskar Braaten lar noen av karakterene bruke dialektuttrykk for å skildre så virkerlig og ekte som mulig. Eksempler på dialektuttrykk er "*dom*" og "*på raue rappet*". Nyrealistene brukte mange tidstypiske elementer for å oppnå en skildring som lå så nær

virkeligheten som mulig.

Vi skjønner at vi befinner oss i et arbeidsmiljø i en stor by på begynnelsen av 1900-tallet, og langt nede på den sosiale rangstigen.

Personkarakteristikk

Hovedpersonen er Milja Hansen. Det er hun som opplever konflikten og det er hennes utvikling vi følger fra konflikt til løsning, med påvirkning fra omgivelsene og personene rundt henne.

Milja er 20 år, snart 21, når vi møter henne i første akt. Braaten setter Milja opp mot Petrina i et god/ond-forhold. Milja er god og naiv. Høns-Lovisa advarer henne mot Petrina som er veldig manipulativ. Milja bryr seg om Julius, og savner ham. Hun krever ikke mye, men hun ønsker at han var "*snill, slik som han var før*". Hun er en rolig og snill person.

"Høns-Lovisa advarer henne mot Petrina som er veldig manipulativ."

Fra "Ungen" på Det Norske Teateret.

Milja har fått et barn med Julius, en lett påvirkelig kvinnebedårer. Julius svikter Milja for den eldre og penere Petrina. Milja vil gi bort barnet, slik at det kan få oppleve et annet liv enn fattigdommen hun selv har opplevd. Hun vet at hun vil komme til å angre, men ønsker i begynnelsen å gi bort barnet likevel. Dette er oppofrende og uegoistisk.

Senere oppdager hun sin innerste morsfølelse, og forstår ikke hvordan hun kunne tenke tanken engang. Hun elsker ungen sin over alt i hele verden og vil ikke lenger gi den bort. Hun går fra et negativt fremtidssyn til en positiv "vi-skal-klare-oss"-tankegang. Det er den sviende sarkastiske argumentasjonen til "Hønselovisa", som hun vet er så inderlig gal, som når helt inn i Milja. For eksempel: *"Jovisst får du sova! Å skulde det være i veien for det? Du legger dig aleine - har ingen skrikerunge i armene."* Hønselovisa vet også å spille på morsfølelsen; *"Huser du øya hans, Milja? Åssen dom skinte*

og lo mot dig, når du bytta på'n om kvelden?".

Motiv og tema

Braaten skildrer ungjenta Milja som kommer i "uløkke" med Julius. Han svikter henne for Petrina, og Milja blir overlatt til seg selv. Hønselovisa hjelper henne, som hun hjelper flere andre ungjenter med barn, selv om borgerstanden ser på dem som skammelige og løsaktige.

Temaet i dramaet er morsfølelsen, og båndet mellom mor og barn. Som i 1890-årene var man også i nyrealismen interessert i menneskers sjeloliv, gjerne i en moralsk konflikt. Miljas dilemma er typisk for nyrealismen, som også blir kalt "den etiske realismen". Vi ser Milja i en etisk konflikt med seg selv. Hun vil det beste for sitt barn, og tror at det beste vil være å gi det bort, men etterhvert tar morsfølelsen over og hun takler ikke tanken på å skulle skilles fra det.

Braaten viser også kontrasten mellom rik og fattig. Milja og resten av jentene i Hønsereiret er fattige, men allikevel har

de noe en rik vestkantfrue ønsker seg over alt på jord. Braaten bidrar her til en reflektering over, og en oppfordring til redefinering av begrepene rik og fattig.

Det er kvinnene som dominerer i skuespillet. Braaten setter spørsmålstejn ved mannen som det sterke kjønn. Det er Milja som tar avgjørende valg som hun må ta konsekvensene av (jf.m. eksistensialismen) og det er Hønselovisa som tar vare på både unge kvinner og deres barn. En reflektering over tidens kjønnsrollemønster er typisk for nyrealistene.

Hensikt

Selv om Oskar Braaten ikke skriver i en politisk retning, ville han gjerne sette søkelys på de vanskeligstilte i samfunnet. Fabrikkarbeiderne og arbeidermiljøet var det som lå ham nærmest, og som var mest naturlig å skrive om. Han håpet at oppmerksomhet rundt de faktiske forhold i arbeiderklassen kunne føre til en bedre situasjon. Hans skildringer får også frem et sterkt klassesdelt samfunn.

Aktualitet i dag

Ulempen med Braatens realistiske skildringer er at det blir litt låst fast i sin egen tid. Jo mer ekte og realistisk det var den gangen, jo større forskjell er det fra i dag. På den annen side er det grunnleggende motiv og tema, også aktuelt i dag og i fremtiden.

*"Braaten
setter
spørsmålstejn
ved mannen
som det sterke
kjønn."*

I "Hønsereiret", fra "Ungen" i Lilleborg kirke, mars 2003.

Bokanmeldelse av "Den store barnedåpen"

"Den store barnedåpen" var opprinnelig skrevet som en novelle i 1918, men i 1925 kom den som et skuespill. Stykket er et av de beste folkekomedier som noen gang er skrevet i dette landet. "Den store barnedåpen" handler om arbeidsløse Harald og Alvilde som begge bor hos dobbelt-Petra. Alvilde har et barn med en sjømann som stakk av. Harald treffer denne sjøgutten og denger ham. Harald som har slitt med dårlige nerver og dårlig selvbilde oppdager at han er frisk og sterk. Alvilde blir forelsket i ham, og de gifter seg samtidig som barnet endelig blir døpt sammen med andre "uekte" barn som har blitt nektet dåp av en fanatisk kapellan.

I den første akten blir en konflikt mellom den fredelige menigheten og en nylig ansatt kapellan introdusert. Alvilde, i følge med Harald og dobbelt-Petra, kommer til kapellanen for å få døpt barnet sitt. Kapellanen sier at han ikke vil døpe "lausunger", og skjenner Alvilde og Harald huden full. Han nærmest tvinger dem til å gifte seg, men de protesterer. Dobbelt-Petra skriver seg ut i protest mot dette tyranniet og flere følger hennes eksempel.

Når jeg leste kapellanens uttalelser om "avgrunnens folk", og om alle hans strenge regler som skal følges av alle til punkt og prikke, syntes jeg først det var hysterisk morsomt før jeg dempet meg og lurte på om det virkelig fantes slike folk. Selvfølgelig setter

Braaten det på spissen, noe som er typisk for en komedie, men det er klart at det alltid har eksistert mennesker med slik tankegang. Det er akkurat slike skildringer som fører til både latter og ettertanke. Braaten er spesielt god på.

Protesten mot en ufolkelig kirke og kritikken av presteskapet er krystallklar. Skuespillet ble faktisk forbudt i USA, på grunn av kritikken av kirken. Braatens hjertevarme og solidaritet med arbeiderklassen kommer klart frem, og er en fryd å lese. I et intervju med Aftenposten før premieren i 1925 sa for øvrig Oskar Braaten følgende: *"....Men tro ikke derfor, at jeg haaner kristendommen, det ville være langt fra mig. Det er prestene, jeg har skrevet om, jeg synes de fortjener en snert av piskan. Jeg har prøvd at haane dem i haab om at vække dem, saa de faar en følelse av, hvorledes mange av menneskene utenfor ser dem."*

Vi befinner oss hjemme hos dobbelt-Petra, Alvilde og Harald i andre akt. Faren til Alvildes barn, "Gjøken", eller Hans som han egentlig heter, dukker plutselig opp. Alvilde og Harald har lenge trodd at han var død. Harald blir sint på Hans fordi han stakk av og ikke har dukket opp før nå. Det er jo han som har tatt vare på ungen og Alvilde helt siden Hans stakk av. Alvilde forstår at hun ikke har visst å sette pris på Harald, og hans sinne og engasjement får henne til å bli forelsket i ham. Et par frelsere fra

andre, nye religiøse grupper kommer på døra. De vil frelse dem som nå står uten religiøs tilhørighet. En av dem får dratt med seg Harald, men han kommer ikke inn i lokalet da han ikke har penger til inngangsavgiften. På veien tilbake til dobbelt-Petra møter han Hans, og han banker ham opp. Harald forstår at han verken er syk eller svak. Kirketjener Evensen banker på døra, og overtaler alle sammen til å skrive seg inn i kirken igjen. Han taler for en folkelig kirke, og minner dem på at alternativet ikke er særlig fristende.

Braaten fremstiller disse plagsomme, masete og litt skumle frelserne fra diverse religiøse grupper som holder til i sine "lokaler" på en komisk måte. Han latterliggjør disse gruppene, fordi de var nye, ukjente, og kanskje litt skumle. Han ville bevare og beskytte søndagsskoletroen, den folkelige kristendommen. På den annen side kan man si at Braaten var sneversynt og fordomsfull, men det blir for sterkt, da skildringene ikke er kritiske på en negativ måte. Vi må forstå dette synspunktet ut fra sin tid.

I den siste delen av skuespillet er vi tilbake på kontoret til sognepresten. Kirketjener Evensen har pyntet seg, for i dag kommer det mange som vil skrive seg inn i kirken igjen. Hans kommer innom for å skrifte. Han forteller Evensen at han er far til tre: Sønnen til Alvilde, sønnen til Toralfa og datteren til Georgine.

Maleri av Beyer-brua på Sagene. Hjula Veveri til høyre på bildet.

"Det er prestene,
jeg har skrevet
om, jeg synes de
fortjener en
snert av piskan."

Når jentene kommer for å skrive seg inn i kirken igjen og får greie på dette, later Alvilde og Toralfa som Hans ikke er faren likevel, i sympati for Georgine, som nå er den eneste som bryr seg om Hans. Evensen forteller kapellanen at han har fått de utskrevne til å skrive seg inn, hvis kirken blir folkelig igjen, og slutter og skjenne. Sognepresten kommer inn og skriver inn resten, før han

annonserer at kapellanen har fått et bedre betalt embete et annet sted og forlater menigheten. Harald og Alvilde får avtalt en dato for vielsen, og barnet skal døpes på samme dag.

Som i et eventyr, eller en Hollywood-film, ender skuespillet i en stor fest; et giftemål og en barnedåp. Mannen og kvinnen får hverandre, de gifter seg og barnet blir

endelig døpt. Som leser sitter man igjen med en god følelse, og man føler at man har fått et realistisk innblikk i et utsnitt av et arbeidermiljø. Jeg synes skuespillet er meget godt - jeg undrer meg ikke over at det er blitt kalt Norges beste folkekomedie noensinne eller at det var den første norske lydfilm da den ble satt opp på kino i 1931.

Oskar Braatens noveller

Oskar Braaten debuterte med novellen "Dømd!" i bladet Symra i 1906. Den handler om en liten gutt med lungetuberkulose som vil hevne seg mot livets urettferdighet, men det ender med at han siger i kne og ber til sin skaper. Den har enkle trekk, men en sammenheng mellom bakgrunn, miljø og atmosfære mangler.

Braatens mest aktuelle novellesamlinger er "Kring fabrikken" (1910), "Mens hjulene staar og andre fortællinger" (1916), "Fabrikken" (1918) og "Gamlehjemmet Sorgenfri" (1918) og "Oslo-fortællinger" (1935), men han har gitt ut enda flere.

Nå vil jeg ta spesielt for meg, etter min mening, Braatens beste og mest viktige noveller: "En hjemkomst", "Hveteboller" og "Kremmerhuset".

"En hjemkomst"

"En hjemkomst" handler om Haakon og farens hjemkomst. Håkon har tatt på seg finstasen, han rydder og gjør huset i perfekt stand. I dag skal

nemlig faren hans komme hjem fra Amerika. Han har aldri sett faren sin før, bortsett fra på et bilde. Håkon har et opphøyet bilde av faren i hodet, og blir fryktelig skuffet da han og moren møter ham på kaia. Faren har fillete klær, en ruvende og vulgær fremtoning og han lukter gammel fyll. De drar hjem og spiser middag. Etter middagen drar faren moren til seg og kysser henne. Haakon farer opp og sier at han skal la henne være alene. Faren drikker mer, og sovner på sofaen i stuen. Haakon legger seg, og moren kommer og legger seg ved siden av ham, slik som hun pleier. Midt på natta våkner Haakon, og merker at moren ikke ligger ved siden av ham lenger. Han hører tung pusting fra stuen.

Dette er en veldig følelsesladet novelle. Vi finner igjen Braatens lengsel etter en far. Braaten fikk aldri se sin far, og følte seg nok sveket av ham. Han fremstiller her faren i novellen som en fyllik, en boms, og nærmest en voldtekstmann. Vi kan også finne igjen Braatens

tvil rundt mannen som det sterke kjønn, som også kommer klart frem i skuespillet "Ungen". Et nytt syn på innarbeidede normer, i dette tilfellet kjønnsrollemønsteret, er typisk for nyrealismen.

"Hveteboller"

"Hveteboller" er min personlige favoritt blant Oskar Braatens noveller. Den handler kort og greit om seks eldre herrer som bor på gamlehjemmet "Sorgenfri". Plutselig oppdager de en brun pose som står i vinduet, akkurat som forrige lørdag, og lørdagen før der igjen. Den inneholder seks hveteboller, også i dag. De seks kameratene som bor på rommet krangler om hvem bollene tilhører. En mener det er fra sønnen sin, og en annen mener det er fra en hemmelig beundrer. De krangler kameratslig helt til de blir avbrutt av madam Nilsen, bestyrerinnen på gamlehjemmet. Hun konfiskerer bollene og deler ut like mye til hver. "Guttene" lurar på hvem som egentlig kommer med posen, og plutselig ser en av dem en haltende gammel dame med frelsesarménål på

*"Midt på natta
våkner Håkon, og
merker at moren
ikke ligger ved
siden av ham
lenger. Han hører
tung pusting fra
stuen."*

brystet. De ser at hun går inn hos en baker, kommer ut med en brun pose, og setter den i et annet vindu i nærheten. Mysteriet er løst.

Denne novellen demonstrerer godt at Braaten ikke bare var opptatt av nyrealismen. Det var heimstavnsdiktningen og miljøskildringer som var viktigst for ham. I denne novellen er det ikke sikkert at Braaten ville formidle et klart budskap, men heller skildre et utsnitt av dagliglivet for en gruppe mennesker. Det er av denne grunnen jeg liker novellen så godt. Novellen er humoristisk og avslappet. Hvis man leter lenge nok, vil man alltid kunne gjette seg til et slags budskap, men jeg liker å tro at Braaten ikke hadde et sterkt budskap i tankene da han skrev dette.

"Kremmerhuset"

I "Kremmerhuset" møter vi en gutt som på vei

hjem fra skolen finner et kremmerhus i snøen, som inneholder syv kroner og nitten øre. Han gleder seg over at han og moren nå har råd til å gå på marken i kveld. Ute møter han "vesle, pene Margrete, med de store blå øinene, hun som engang hadde sagt at jeg var den snilleste gutten i hele verden!". Hun gråter fordi hun har mistet pengene hun hadde fått av mor for å handle noe i butikken. Jeg-personen, som er gutten, gir Margrete de syv kronene og nitten ørene. Han er glad på Margretes vegne, men er lei seg fordi nå kan han ikke overraske moren med en markentur i kveld. Moren kommer hjem, men hun er veldig stille ved middagsbordet. Hun forteller at hun har mistet lønningen sin, syv kroner og nitten øre. Akkurat i det denne gutten skal løpe ut døra, ringer det på. Det er moren til Margrete som ikke skjønner hvorfor datteren hennes har fått

syv kroner og nitten øre. Det blir en tur på marken likevel.

Gutten i novellen gjorde det som i så mange amerikanske filmer heter "the right thing to do". Han regnet med å miste pengene, og at det ikke ble noe markentur, men det ble det. Braaten oppfordrer her folk til å gjøre det som er moralsk riktig, selv om det ikke gagnar dem selv. Gode gjerninger lønner seg som regel.

Det er interessant å se at Braaten som oftest utelater fedre i sine verk. Det er som regel aleneforsørgende mødre det dreier seg om. Braatens mor var også aleneforsørger, så det falt naturlig for ham. Dessuten var et nytt syn på kjønnsrollene "i tiden". Det er opplagt at noen av skildringene hans er selvopplevde og at han som oftest skriver ut fra sitt eget liv og sine egne opplevelser.

"Det var heimstavnsdiktningen og miljøskildringer som var viktigst for ham."

Bibliografi

- Du heimen min (drama) 1906
- Arv (spilstykke i ei vending) 1910
- Kring fabrikken (noveller) 1910
- Ungen (drama) 1911
- Stor-Anders (drama) 1912
- Sorgenfri (drama) 1914
- Borgen (komedie) 1915
- Mens hjulene staar og andre fortællinger (noveller) 1916
- Arven (enakter) 1917
- Kammerset (av billedhugger Leo Dürings papirer) 1917
- Bak høkerens disk (drama) 1918
- Fabrikken (noveller) 1918
- Gamlehjemmet Sorgenfri (noveller) 1918
- Ulvehiet (drama) 1919
- Matilde (drama) 1920
- Bams (drama) 1921
- Tapte slag (noveller) 1922
- Opper (drama) 1924
- Den store barnedåpen (drama) 1925
- Dei kvinnfolka! (drama) 1925
- Tribunen (drama) 1925
- Godvakker-Maren (komedie) 1927
- Bra mennesker (komedie) 1930
- I godt selskap (noveller) 1930
- Prinsesse Terese (drama) 1931
- Masken (drama) 1933
- Oslo-fortællinger (noveller) 1935
- Fugleburet (drama) 1937
- Norske folkeeventyr for born (eventyr) 1939
- Sønnafor syd og nordafor nord (eventyr) 1941
- Akerselva (dokumentar) 1951
- Bru over elva (utvalgte tekster v/Robert Grøndahl) 1971
- Dømd (drama, finnes kun i sml. verker?) 1978
- Hvetebollene (fortelling, første gang publ. i heftet «Jul i Norge» 1920) 1981
- Fortællinger (kortprosa) 1993

Forsiden på "Ulvehiet", trykket i 2003. Veil. 159,-
Vel anvendte penger!

Kildehenvisninger

Avisutklipp

- "Dåp med tut og kjær", side 24, av Elisabeth Rygg i Aftenposten 10.03.99
- "Siste innspurt på Den store barnedåpen", av Hanne Eriksen i Halden Arbeiderblad

Biografier

- "Oskar Braaten –i dørgløtten", av Berit Strandvold, Aschehoug, 1981 (82-03-10630-7)

Bøker

- "NORGES LITTERATUR", FEMTE BIND, "NORSK LITTERATUR HISTORIE", av A. H. Winsnes, Aschehoug, 1961
- Norges litteraturhistorie, av Edvard Beyer, Cappelen, 1974
- Forfatternes litteraturhistorie, av Heggelund, Skjønberg og Vold, Gyldendal, 1980
- Kunstnerne Oslo, av Merete Lie Hoel, Cappelen, 1992
- Norges litteratur . II . Tid og tekst 1884-1935, av Willy Dahl, Aschehoug, 1984

Forelesninger

- "Nyrealismen", av Liv Schau

Nettsider

- Dagbladets forfattersider, <http://www.dagbladet.no/litteratur/>
- Om nyrealismen, T. Alexander Lystad, <http://www.lystad.org/index.php?page=homework>
- BITT, <http://www.birkelunden.no/>
- Bokportalen, bok- og forfatteromtaler, <http://www.bokportalen.no>
- KRUS om Oskar Braaten, <http://www.krus.com/kunst/kunstabild/braathen.html>
- Novellene til Oskar Braaten, <http://home.online.no/~pjmohn/braatenteater/novellene.htm>

- Braatenteateret, <http://home.online.no/~pjmohn/braatenteater/>
- Oslo Kommune, Bydel Sagene, <http://www.bsa.oslo.kommune.no/default.asp?page=/Kultur-og-fritid/Oskar-Braaten&id=87320>
- Analysespørsmål, <http://home.hio.no/~helgerid/romananalyse.html>
- Vertshuset Oskar Braaten, http://www.vertshuset-oskarbraaten.no/historie_oskarbraaten.htm

Ressurspersoner

- Heidi Lindstad ved arkivet på Det Norske Teateret, om Oskar Braatens tid ved teateret
- Evelyn Lystad, om språket på Østkanten for 70 år siden

Braaten-litteratur

- Ungen
- Den store barnedåpen
- 31 av Braatens beste noveller